

IRENE POLO PARLA DE
MARGARIDA XIRGU. I NOSALTRES
PARLEM D'IRENE POLO

Francesc Madrid

Fa molts anys que Irene Polo va pel món.

Duu sempre un trajo discret i poc femení. La gràcia especialment femenina la posa ella. És una noia de mitjana estatura, primseca, amb uns ulls enfebrats i plens de passió. Una magnífica dentadura que fa por davant d'una mossegada i uns llavis fins i punxants com una daga florentina. Les mans d'Irene Polo, tant si escriuen a mà com si teclegen la màquina d'escriure, posseeixen un nerviosisme precís i elegant. Té mans de virtuós del piano. Davant de la lluita per la vida ha adoptat una posició varonil, combativa. No és pas el model de les dones que plaurien als romàntics. No té res

de passiva o malaltissa. No té res d'arcàngel de la llar, ni d'aquests tipus literaris tan rebregats de les novel·les de color de rosa. Si em demanessin una imatge sobre la personalitat d'Irene Polo diria: és tot el contrari del que són les dones pintades per Josep Maria Folch i Torres. Irene Polo té d'amic, de camarada, de company de treball, de germana, però no té res que la faci semblar a una d'aquelles figuretes de pessebre sentimental que viuen davant de la vida amb un «ai!» al cor. No. I no obstant, Irene Polo no és un cavallot, no és una dona d'aquestes que té l'aire d'un erro fisiològic. En mig del seu tarannà és una dona moderna i té la passió infinita de totes les persones que han afinat llurs sentiments humans i profunds, però que s'acuirassen amb un posat combatiu per a evitar la derrota, l'atac possible, la traïció, etc. En mig de tot, Irene Polo és una noble criatura sentimental que no posa en la vida externa tot el que té de sentiment.

Que s'ho guarda per a ella perquè les emocions la fan tan satisfeta com la carícia que sobre l'or posa la mà d'un avar.

¡És una catalana nova! La dona catalana que potser no cuini però que realitza una obra. La dona catalana que potser no sap cosir un botó però que es sap guanyar la vida. La dona catalana que no té com a únic horitzó de solució econòmica la finestra de la llar reclosa però que pot mirar fit a fit a un home i que encara que vagi de braçet amb un camarada, aquest no es creurà en la necessitat de fer-li una declaració d'amor. La dona catalana que ignorarà tot del brodat i del piano però que amb una ploma a la mà, amb un esperit obert va pel món i amb el cap ben alt diu la seva veritat i es guanya la vida.

* * *

Fa molts anys que treballa amb Irene Polo.

L'he vista a les redaccions dels diaris barcelonins enfebrada en treballar i en guanyar-se honradament el tros de pa per a la seva família i per a ella. Mentre altres escriptores del món, en apropar-se a l'editor d'una revista més que mostrar-li les joies de l'esperit li mostren el bon torneig d'unes cames desitjables, ella s'ha presentat amb la cara franca —neta de tot adob químic— i el posat ferm perquè no venia més que literatura. I a *La Rambla* o a *Mirador*, a *La Humanitat* o a *L'Instant*, a *Última Hora* o a *La Publicitat*, Irene Polo no ha venut res més que la seva literatura neta i ha servat per a ella l'esperit i la personalitat. Allà a una punta de la taula de la redacció —sentint el reneç de qualsevol company que no se'l callava davant d'ella o l'anècdota riallera del dia, o la informació sensacional—, allà, a una punta de la taula de la redacció, hi havia, incommutable, Irene Polo treballant sobre el paper blanc. La lletra és negra i

recta —tot un caràcter—; posa sobre les quartelles la seva impressió quotidiana. Diu la paraula.

Hem treballat molts anys plegats i he arribat a estimar-me-la com una germana i com un amic. Si hagués de confiar una vegada un secret estic segur que li confiaria a ella i que de no tenir-la al costat li escriuria una carta convençut que ella em contestaria tot seguit, donant-me el més lleial consell. Plegats hem viscut les hores tenebroses de Barcelona, quan mataven pels carrers; plegats hem fet reportatges de tota mena i plegats visquérem aquelles hores inoblidables del procés de la Generalitat de Catalunya davant del Tribunal de Garanties Constitucionals, a Madrid. Ella escrivia les notes telefòniques; jo feia impressions literàries. Ella vivia allò, amb la febre de tots els catalans. Les seves cròniques eren un model de justícia i d'exactitud psicològica. Ho dic jo, que era llavors el seu competidor.

De sobte, Irene Polo abandona Barcelona. Margarida Xirgu li ofereix la possibilitat de conèixer Amèrica. Irene Polo decideix el viatge en unes hores. Deixa tot, el que té de sentimental la llar i la ciutat i embarca cap a Amèrica. De Mèxic a l'Argentina, de dalt a baix del continent meravellós. Viatjarà, veurà països nous, coneixerà el món i es guanyarà la vida. Viurà de prop aquest món estrany i absurd que és el món del teatre, viurà nous costums i coneixerà gent nova. Irene Polo es desenrotlla. I arriba a Amèrica i s'hi troba com si hi hagués estat tota la vida. Res la sorprèn, res la destorba, res li produeix impressió. Fa el seu fet amb un encert magnífic. La vida de periodista li ha donat aquesta seguretat d'ésser pertot arreu una persona natural, normal, «habituada» a tot: ni el món polític, ni l'ambient diplomàtic, ni el tracte comercial, ni la relació amb negres o portuguesos li produeix la menor inquietud. Ella, en la

seva tasca, és una professional que té tot el de les professionals: la pràctica antiga.

* * *

—I doncs, Irene...

—Sí, mira —diu— he canviat les *tirallongues* per la xerrameca dels teatres...
¡Quin món, noi! ¡Je! Je! ¡Quin món! T'asseguro que no m'ho hauria pensat mai...
¡Quina gent! Creu que de vegades... Si no fos per la Margarida... Perquè d'aquesta aventura meva em queda el record i l'amistat de Margarida que per a mi és la cosa més important del món. ¡Quina dona! És més gran fora de l'escena que dintre d'ella... ¡I ja saps que a escena és una cosa fantàstica! Jo estic tota impressionada. No havia trobat mai un caràcter tan ferm, tan segur, tan decidit... És tota una figura. Davant de la mirada de Margarida la gent ha d'abaixar els

ulls. Jo no sé com molta gent pot fer comèdia amb ella. T'adverteixo que si fos home no sé pas com hauria pogut declarar-li l'amor. Ni fent comèdia m'explico que hi hagi ningú que se li pugui atrevir perquè Margarida més que una dona és un símbol. Si un dia tinc temps faré un llibre parlant de Margarida. I si el faig, el llibre meu sobre Margarida serà la cosa que em farà entrar a la literatura més que per mi per la biografiada. Tenim la sort que Catalunya hagi parit una dona com Margarida. ¡Quina dona! No et puc precisar què és el que sento per ella, si amistat o admiració... M'agradaria trobar un mot nou. Ja saps que Federico inventava un llenguatge nou. Per exemple, deia «reconquéllica» que vol dir simpatia, graciosa, divertida, important, etcètera. Doncs jo voldria trobar una paraula nova per explicar aquesta barreja de respecte i de devoció, d'amistat i de cordialitat que sento per ella. Quan vaig deixar la meva gent (ja saps que

el que més estimo al món són les meves germanes) embarcant-me en aquesta aventura americana vaig tenir confiança en la Xirgu. De Mèxic ací he recorregut uns quants quilòmetres, ¿no? He conegut els magnífics cavallistes de Mèxic que tenen l'esplendidesa elegant i única dels indis, els negres sentimentals i sensuals de l'Havana — ¡quin país més bo que és l'Havana, noi! —, he vist de prop el que són les republiquetes del Centre-Amèrica amb la seva barreja impressionant de races i de perversitats, he travessat la Cordillera dels Andes — ¡quin espectacle més extraordinari, noi! — ¡i no em vaig marejar ni gota! ¡i això que et fa rodar el cap tot aquest munt d'altituds!; he arribat a Buenos Aires trobant-me amb catalans que com tu pensava que tornaria a veure a Barcelona o a Madrid... I ja veus, som ací... ¡Quin terrabastall el de Catalunya, noi!... Poc m'ho pensava en sortir de Barcelona fa catorze o quinze mesos, que passaria això...

Ja ho veus el que són les coses... Quan menys podem imaginar que les coses passin... Ara, sort en tenim del nostre esperit constructiu. Penso molt amb la nostra gent... Escric a molts d'ells... Escolta, tu, ¿què saps d'en Ventallonet?...³ Me l'estimo molt en Ventallonet... Ja saps que és un escriptor molt bo... I un bon amic... Ja sé que a *fulano* varen matar-lo... No em sap gens de greu. Ho sento per la seva família; sempre és un trasbals, però era un *negrero*, un explotador... (ara els ulls d'Irene Polo prenen la brillantor de tota una ira reconcentrada i amagatzemada per una manca de tacte de certa persona o per una desconsideració d'ordre moral que són les que ofenen

³ Es refereix al periodista Joaquim Ventalló, que havia estat director del diari *L'Opinió* des del 1931 fins al tancament de la publicació l'octubre de 1934, i també va ser director de la revista *La Rambla* a partir de 1934; Irene Polo hi va coincidir a les dues publicacions.

a una sensibilitat exquisida com la d'Irene Polo). ¿Saps? Quins canvis, manoi, que trobaré quan arribi a Barcelona... Perquè jo me'n vull anar. La Margarida no vol que me'n vagi, ¿saps? però jo tinc ganes d'anar-me'n. Tinc la germaneta que és com una filla meva que em treballa a la Junta de Museus. I després ja saps que tinc una noia malalta a la família (i ara els ulls d'Irene Polo prenen un suau color de cosa humida que procura contenir perquè aquesta noia és emotiva com una flor a la matinada i davant de la gent li agrada mantenir el posat de dona ferma i poc ferida per la dissort). Si no fos la Margarida ja me n'hauria anat. Ara no la puc deixar... Tampoc crec que em deixarien marxar. És una gran dona aquesta Margarida. Si li haguessis vist fer *Medea* a Mèxic... La gent plorava. No tenien esma d'aplaudir. Es sentiren corpresos per l'art magnífic d'una actriu genial... No n'hi han com ella. Diuen que hi havia la Sarah

Bernard i la Duse. Jo no les he conegudes però allà on hi havia aquelles dues senyores hi poden posar la Xirgu... Quina gran figura que té el país... Quan li vegin fer *Yerma* s'impressionaran... I pensa sempre amb els seus. I és generosa. I és bona. I té geni... Clar, té geni com tota la gent que té una personalitat. Si no se la menjarien. I ella davant de la vida ha pres una posició de combat teatral i vital... Creu que no li pagarem mai, per anys que visquem, la seva conducta.

* * *

Fa anys que sento parlar a Irene Polo.

Avui la tornava a sentir amb la seva veu trencada que em donava l'emoció d'una cançó amiga. Avui l'escoltava i la deixava parlar llarg, llarg... Sota el cel blau d'aquesta tardor argentina, Irene Polo, la catalana nova, em sembla més Catalunya que mai.

* * *

Fa anys que conec a Irene Polo.

Fins ara —paraula— no l'havia entesa.

He tingut que fer quatre-mil milles per
a conèixer-la.

Confesso que el viatge valia la pena per
a penetrar en la vida d'una dona com ella.

Salut, Irene Polo.

[*Catalunya*, Buenos Aires,
abril de 1937]